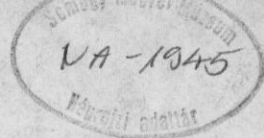




Tisztelt Bizottság!



Sajnos, nem áll módomban legépeltetni irésomat. Kérem, ez egyszer, kivételesen, fogadjék el kéziratomat. A jövőben — ha erre sor kerül — ígérem, gépírással pályamunkát fogok küldeni. Hiszen ennél mindent szeretnék még megírni... Reménytelenül emlékszem még el bennem, arról azt gondolom, felelőtlenség, sőt bűn lenne a sírba vinni...

Üdvözléssel.

Szakáll Miklósné

Péteri, Rákóczi u. 2.

8857



A házasságot megelőző nemespártói népszokások.

Ismerkedés, lánykérés, egyezés, beirási vendégség.

A falu lakossága — nagyon kevés kivétellel — egymás közt házasodott, így külön ismerkedésre nem volt szükség, hiszen mindenki mindenkint ismert.

A párválasztásnál általában a szülők akaratja érvényesült. Nem igaz azonban, hogy erőszakkal kényszerítették a fiatalokat az egybekelésre, inkább ráneveléssel, rábeszéléssel. Ezt a ránevelést már egész kicsi korban kezdték a szülők. A kiszemelt lányról, illetve fiúról csak szépet és jót mondtak a csemetjűknek. Ezt úgy mondták, „dicsérték” neki. Ennek következményeképp a házassulandó legénynek, vagy lánynak, már eszébe sem jutott, hogy mást szeressen. Kizivó esetek perze voltak. És voltak esetek, hogy a szülők szíve végül csak meglágyult, ha látták gyermekük boldogtalenségét.

### Lánykérés

A házassulandó legény apja — ha nem volt, (már meghalt) akkor az anyja — ment el a lányos-húshoz kérőbe. Ez a hét bármelyik napján történhetett, de mindenképpen hejnalban, „napkötte” előtt. Ennek többféle oka volt. 1. Ne tudja meg senki, hogy kiker meggy a kérő, mert ha kiadnak rejta, akkor a réggent elkerülő le

-2-

is tagadhatók. 2. Félkelt-e már a menyasszony-  
jelölt, vagy még az ágyban lustálkodik? 3. Reggel  
korán lehet megállapítani a felusi háznál, hogy  
rend van-e ott. Milyen a szoba belsége? Van-e  
rendes ágynemű (ágymenü), nem fekszenek-e rom-  
gyokban?

A lány szülei az első fordulón nem nyilatkoztak a kérésnek. A kérést másnap reggel megismételték. Ekkor a szülők, ha megfelelt a kérés, azt mondták: "Jét, gyűjjön el estére a legény is." Ez már biztató szó volt. Ha nem adták a lányt, ekkor ilyen és hasonló kifogásokat mondtak: "Ne féradjanak, még nem adjuk férjhez, még fiatal, még nincs kézen az egyruhája stb..." Ezt úgy mondták: kiadték rejta, tehát kiadták az útját. Nélnük a kikosorazás szó ismeretlen volt, azt nem használták! Az csak mostanában került ide más vickekkel.

Este a kéréssel együtt a vőlegényjelölt is megjelent a lányosháznál. Ez volt a jószóadás.

Jószóadáskor már megkínélték csirkepörkölttel és borral a kérésket és megbeszéltek az egyezés időpontját.

### Egyezés

Az egyezés a lányosháznál volt megrendezve, egy vasárnap este. Ene mindkét fél a közeli hozzátartozóit hívta meg. Úgy 20-25 főt összesen. Az egyezés tárgya a möring volt. Hársban rögzítették, hogy az esetleg mag-



talánul elhalt házastárs szülei mivel — milyen anyagi javakkal — kötelesek hártalanítani az özvegyet. Ez a mérínglevél, amelyet az esküvő előtt érvényesíttettek két tanu aláírásával.

Az egyezkedésnél nem a szülők tárgyaltak, hanem az ezzel megbízott rokonok, akikkel a szülők előre megbeszélték, hogy mit kéjenek, miből ne engedjenek.

A méríngolást, egyezsége kb. az 1950-es évekig gyakorolták. Dömötörfly Józsefné sz. Szmodios Barbéla mondja el: "1947-ben mentem férjhez. Nekem még volt mérínglevelem. A férjem két hold földet méríngolt, én meg a lédobéli ruháimnak felét, meg a viselőruháimnak is a felét. A gyerekek születése után már nem volt szükség a mérínglevélre, mert ekkor már volt örökös."

A fiataloknak — a házassulandó felteknek — nem volt beleszólasuk az egyezkedésbe. A méríng a legény részéről lehetett búza is a föld helyett — 40-60 q, attól függően, hogy milyen módos volt — de a lány részéről mindig ruhanemű volt.

Mintén a feltek megegyeztek, a lány szülei bőséges, lakodalmi vacsorát találtak föl az egybegyűlteknek. Ritkén, de előfordult, hogy nem tudtak megégyezni a feltek. Elyenkor a vőlegény ~~házasulandó~~ <sup>rokonosága,</sup> sárkötöttségét kifejezven fölkerelkedett és vacsora nélkül elhagyta a lányosházat. Ugyancsak Dömötörfly Józsefné mond el egy ilyen esetet: "1946-ban, mikor a Szakápelé Bari meg a Baka Ferkó egyezsége

-4-

volt, úgy összeveszték a rokonnak, hogy azt se mondták, jócskét, úgy elfutottak vélegényestől. De úgy híressélték akkor a faluban, hogy ez előre kiszínelt dolog volt. A menyasszonyjelöltnek időközben jobb kéreje akadt, astén ezért kértek olyan sokat a Baka Ferkótól, mert ő szegény, árva gyerek volt, és tudták, hogy nem tud eleget tenni a követelésnek. A Szakápoli Bari astén férjhez is ment a gazdag Örvényi Jánoshoz, a Baka Ferkó meg talált egy szegényebb, "magáhozvaló" lányt. Mindkét házasság tartós lett, ma is együtt élnek.

Édesanyám méringlevelében, ami 1930. márciusban kelt, 50 q búza volt a követelés. "

### Beirési vendégség

Nevezik másvidéken eljegyzésnek, kézfogónak, nálunk a beirés szót használták. Ugyenúgy nem használták a lakodalom szót sem. Vendégség, és ennek vannak fokozatai.

A beirési vendégség a lányszülőknél volt. Ezt a lány szülei állták. A lány rokonságát ilyenkor possorvics hívta meg. A possorvics nem a rokonságból való, hanem a családnek barátja, esetleg olyan régi rokon, akivel egyébként már nem jártak össze vendégségbe.

Általában vasárnap volt a beirés. A possorvics pénteken reggel mepkötte előtt hívta meg a rokonságot. Ez fontos, mert a késői meghívás sértő volt. A késő délelőtti időben hívott vendégek már tudták, hogy nem kell elmenni.

Pénteken, ha együtt voltak a meghívottak, le-



-5-

vágtak egy 4-5 mázsás marhát. Ezt a vőlegénynek kellett fejbevégni nagyfejével. Ez olyan erő és bátor-ságpraába volt.

Este, nagy marhavégési vacsora volt, melyen a lány ösnes rokona ott volt. A legény rokonságából csak a közeli hozzátartozók — így 15-20 fő — vehettek részt. Őket a vőlegény apja hívta meg pénteken délután.

A lány rokonait, bár egész nap ott sűrögték-forgták, mintán este felé hazamentek a jószágot ellátni, vacsorára újra meg kellett hívni őket. Enélkül nem mentek. Ugyenkor nem a porsovics, hanem a lány apja járta végig a rokonságot.

A marhavégési vendégségen a húsleves, főtt hús, rétes után következett a „fejedelni“, a főétek: a pácelpörkölt. A vendégek erre fenték a fogukat már jóelőre. A zenét egy cimbalmos molgáltatta és kb. éjfél utánig tartott a mulatság.

Szombaton este csak egyszerű, rövid vacsorát tartottak és csak azoknak, akik ott segédkeztek egész nap. Hogy másképp, a negyvenvégségre kipihenjék magukat.

A vőlegény rokonait szombat reggel hívta meg a vőlegény apja. A lányosházhoz ilyenkor egy akóbot vitt a vőlegény. Ez volt a díszolóbor.

Vasárnap reggel a porsovics ismét végigjárta a meghívandó házakat.

### Beirási negyvenvégség.

Reggel, első harangzóra (ez 8 óra tájban van) a lány rokonsága a lányosháznál, a legényé a vőle-

gényről gyülekeztek. Reggeli után — ez koronja marhepör-  
 költ és kukorés — a völegényesháztól a firtágráselek; más-  
 nagy, 2 vöfély, 2 nyussalóány, 4 nyussalóasszony és a  
 rokonság fiataljai elmentek a menyasszonysházhoz. Itt  
 az egyik vöfély rigmusos köszöntőt mondott. A menyas-  
 szony rokonai a férfivendégek keletjére, körbe, apró, mi-  
 nes pöntlikékkal díszített rozsmaringot tűsték. Az asszony-  
 nép a kezébe kapta a rozsmaringot. Ezután elindultak  
 a szomszéd faluban lévő jegyzőségre Surdra. Beíráskor  
 minden esetben gyelög mentek a jegyzőségre, míg  
 esküvőkor lovaskocsival. A menyasszony ilyenkor se-  
 lyemfejkendőt kötött a fejére. (Egyébként a lányok nem  
 hordtak fejkendőt.) Elöl ment a nézsagy, kampósbot-  
 tal a kezében, amelyen az a piros kasmér kendő volt,  
 amellyel az esküvő után — menyecskeháshoz — a  
 menyasszony fejét bekötötték.

Miután a jegyzőségre beírták őket mint jegyzese-  
 ket, onnan hazajövet egyenesen a templomba men-  
 tek, ahol a pap, áldását adva a hárszulendókra,  
 jegyzéséről nyilvánította őket.

A völegény rokonsága a völegényesházhoz, a menyas-  
 szonyi a menyasszonysházhoz ment ebédre a temp-  
 lomból. Kivéve a nyussalóányokat és a nyussalóasszo-  
 nyokat, akik bár minden esetben a völegény roko-  
 nai közül voltak — mint minden firtágráselek —  
beíráskor is, esküvőkor is, a lánysházhoz mentek  
ebédre. Ebéd után ők is visszamentek a völegényesház-  
 hoz. Amint visszaértek, három férfi elment a lányos-  
 házhoz. Ez a küjétférés. (küjé: köjé) Kicsit be-



szelgettek — különböző dolgokról — majd elköszöntek. Ezt háromszor megismételték, csak estén (harmadik fordulón) adták elő, hogy estére szeretnének egy kis vendégsereg-  
gel idejönni. Ekkor a lény egyik hozzátartozója be-  
csenpészelt az egyik kújt szelibe valami tárgyat (kiska-  
metet, vagy poharat). Ezt a "bolvajt" estén ott tartották fogolyként.

Este a völegény egész házonépével, rokonságával  
elindult a menyasszonyosházhoz. Elöl a néznagy,  
viharlémpével, utána a völegény a két első nyuszló-  
asszony közt. Majd a két, második nyuszlóasszony,  
utána szintén párban az első vőfély - első nyuszló-  
lény, estén a második vőfély és nyuszlólény, a  
völegény szülei, estén a rokonság többi tagja  
a zenekaral berúcolag. Összesen így 40-60 személy.  
Zene és néptáncokkal vonultak végig az utcán, ami meg-  
lehetősen nehéz volt sötétben, sárban, hiszen 1960-ig föld-  
útja volt a falunak, a lakodalmak pedig télen, farsangban voltak.

A menyasszonyosháznál zárt ajtóval találunk. Nincs  
kegyelem, csak vagy fű, be nem engedik őket, míg  
három kérdésre meg nem válaszolnak. Közben a  
menyasszonyt odabent elbűjtetik és a völegénynek meg  
kell keresni.

### A beültetés

A firtáncosok, rangszerinti fölállásban, egy-  
más kezét fogva — fontos, hogy 12-en legyenek —,  
a Rékóczi induló zenéjére háromszor körbetáncolják  
a szobát. Estén az estal tetefén átlépve — azon  
a helyen addig félrehajtják az abroct — elfoglalják a  
helyüket, majd a poszovic beülteti a többi ven-

-8-

dészet. A poszterionak kell Andria, kit hova ültessen. Így kerül mindenki az öt megillető helyre. A jegyespár a mestergerecke elé, a tisztviselők jobbról balról melléjük. A vőlegény női a jegyespárral szemben. A lány női nem ülnek be az asztalhoz. (Esküvőkor fordított a sorrend, mivel ez ugyanilyen rendben történi vendégség (vacsora) a vőlegényeshéznál van. A vőlegényeshéznál azonban nem zárják be az ajtót a menyasszony rokonsága előtt.)

### A zálog

Ha mindenki a helyén van, a menyasszony egyik férfirokona kiosztja a vőlegény rokonainak a szép kivarrt szelkendőket, melyeket a lány e célra készített. Egy asszonyukon adogatja kézre. Az ajándékozás a következő sorozattal jár: Kedves (itt a nő következik) öcsém (vagy bátyám, hugom) a mi menyasszonyunk megejéndekezik téged e csokél kis ajándékkal, ha jó névön fogamád." A megejéndekeztetett így következőleg: "Következő a menyasszony ajándékát. Adja még az Isten, hogy ezöremnyit örökösheszenek együtt, erőben, egészséghben, békességben!" Az ajándékozó: "Úgy engedje az Isten!"

A vőlegény marad utoljára. Szép szines házi szötkösbe vannak össekötve a lány legszébb nyakravetői, (nagy méretű rojtos kasmérkendők) páratlan számban, 3-5-7, attól függően, milyen módos a lány. "Vőlegény ír, téged is megejéndekezik a menyasszony e csokél kis ajándékkal, ha jó névön fogamád." mondja az ajándékozó. Mire a vőlegény: "Szeretöm a menyasszonyom ajándékát, de még jobban a böcsös



-9-

személlét." Aztán ráült a batyura pár percre. A ném-  
nagy ez egész csomagot fölekarantotta a jegyespár fe-  
je fölé a mesteregerendére s az ő kötelessége volt vi-  
gyázni rá. Ezek a kendők zálogba maradtak a vő-  
legénynél. Ha a jegyeség fölbomlott a legény nem ad-  
ta vissza, akár a csizmájába is húshatta a szép  
kendőket.

### Csókpenz és jegykés

A vacsora föltételése előtt az utolsó (megye-  
dik) nyuzsolóasszony megcsókolta a mellette ülőt (a  
harmadikat) és így adták tovább a csókot a menyasz-  
sonyig, aki aztán a vőlegénynek adja tovább. Ha  
figyelmes a lány, amikor észreveszi, hogy a sor vé-  
gén elkezdik a csókot, gyorsan megcsókolja a vő-  
legényt. Ezt azonban a nyuzsolólányok, - asszonyok ki sok-  
ták cselezni. Velem történt: ülök a vőlegényem mel-  
lett, dehogyan figyeltem én a nyuzsolóasszonyokra, hát  
szól én a mellettem ülő nyuzsolólány, Dömötörffy Er-  
zsébet (Vas Jánosné) hogy hejöljek oda, sügni akár va-  
lamit. Azt hittem, a hajammal, vagy a ruhámmal van  
valami igazítani való s gyenítlenül odahajoltam hoz-  
zá, mire ő megcsókolt, lett aztán nagy nevetés, én meg  
pirulhattam. Egyébként ez csínyje becsepés volt.

A csók után a vőlegény egy erzenyűt és egy bic-  
két tett a menyasszony elé az asztalra. Dömötörffy Jó-  
zsefné Szmodics Barbéle adatközlő így mondja el: "Az én  
csókpenzem 50 Ft. volt. Ez akkor, 1947-ben elég szép össze-  
geg volt. A kés még szép, fehér csantnyelű, pedig ak-  
kor, a háború után nem is igen lehetett olajat kapni.  
Még most is megvan, csak hát má' elvesztett."

Ez volt hát a csókpenz és a jegykés. Az én eszé

-10-

nyemben is 50 Ft volt, és melléje egy szép gyöngyhásmolykás  
bicskét kaptam. 1948-ban volt.

## Vacsora

A tárlás, ellentétben más vidéki szokásokkal, nem  
rigmusok kíséretében, hanem néptáncokkal történt. Minden  
fogáshoz van egy dal, melynek szövege valamiképpen  
kötődik a földművelés ételekhez. Ezek a tárlónóták egy-  
től-egyig nemspátrói eredetű népdalok, melyeknek nagy  
részét Bartók, Kodály és Sajtó János is földművelte.

A vacsora után a főfőnök először a tisztviselőket  
egyenként, majd az "egész kedves vendégsereget" kikérte  
egy "fordulóra". Míg ez még nem történt, senki sem szállt  
ki az asztaltól. A mulatság így éjfél után 2-3 óráig  
tartott, ekkor a vendégek hazamentek elaludni, a jörséget  
ellátni és reggel siettek vissza. A korábban érkezők fölfegy-  
verkezve sáprúval, moszlával, a zenészekkel együtt elmen-  
tek a lustább vendégekért, kezüket örmekötőre muszi-  
kasszal hajtották a vendégsereghez.

Reggelinél, ami 9 óra felé volt, már nem volt semmi-  
féle ültetési sorrend. Ez a másnapi mulatság kb. dél-  
után 2 óráig tartott. Közben a híefés kedvű vendégek meg-  
rendeztek valami ceremóniát, általában temetést, a halott-  
bűnszótát híefés szövegekkel tarkítva. A híefés temetési  
szertartásnál a római katolikusokat gyűlölték. (Pátrió  
evangélikus felén.) Ezzel szolgált a papnak öltözött férfi  
miseruhája, amely egy szingülős alsópántó volt, és  
a letart utánosó miseröveg, amely az eztenő hónap-  
jainak nevéből állt. (Jannérius, febrérius stb. -)

## A völegénykísérés

Ez az egyik főmótiója a beiréri vendégségnek.  
Mintán a vendégek körönettel elbúcsúznak a házigaz-  
dától, ugyanabban a sorrendben, ahogy előző este jöt-



tek, elindulnak a völegényesházhoz. A néznegynél egő vi-  
harlampa, a többi férfivendégnél tele borosüveg. A vö-  
legény anyja iszi, karjára akasztva, a szelögbatyt, amelyet  
úgy rendszernek el, hogy a szép kasmir kendőkből minél  
többet lehessen látni. A menyasszony a saját mesggyéjéig  
kisértette a völegényt, aztán visszament a hársba. Az utca-  
ra nem volt szabad kimennie.

Ugyenkor az egész falu lakossága kint állt az utcá-  
len. Ez volt a vendégnézés völegénykisézéskor. A ven-  
dégnezőket a férfivendégek sora kísértek a borosüveg-  
ből, az asszonyok meg kukoricsolerebokat dobáltak a  
vendégnezők közé, abból a szép himzett szelőkendőből,  
amit előző este a menyasszonytól kaptak. A menyass-  
zony rokonságából csak a fiatal vendégek kísérték a vö-  
legényt. Az utcán, ahol erre alkalmas hely volt, —  
egy-egy ház előtt — megálltak és táncra fakerekedtek.  
Ebbe a vendégnezők is bekapcsolódtak. Egy értek zene-  
és mótázóval a völegényesházhoz, ahol még egyet-ke-  
tőt dobáltak, táncoltak, majd elszéledtek. Ekkorra már  
jól be is esteledett. A lány rokonai még visszamentek a  
menyasszonyosházhoz, de ott már nem sokat időstek. Ezen  
az estén mindenki korán lefeküdt aludni.

### Szakácsvendégség

Ugyanígy ment végbe, mint a meghívásos ven-  
dégység. Ez kedv este volt. Az újre meghívást ugyanígy  
elvárták a rokonok, mint előző pénteken. Pozsonics, gazda,  
anélkül nem mentek. (A meghívás formájára, vala-  
mint az ültetés sorrendjére mindig nagyon kényes  
volt a nemesspéciezi lakosság.) A szakácsvendégséggel

-12-

fejeződött be a beirési vendégség.

### Az esküvőig

Beiréstől az esküvőig nagyon szoros, családias barátság volt a házasulandó felek szülei közt. Ez idő alatt szabták, varrták a lányoshártnál a vőlegény ingeket, gatyákat. Üregszilómtól hallottam, hogy ilyenkor könyörúhában pogácsát vittek egymásnak a felek. Az én időmben a pogácsavivés már nem volt szokásban, de az ing és gatyka szabás-varrás olyan félig-meddig ünnepi alkalom volt. A szabó-varró rokonszonyokat enni-innivalóval traktálták.

A pap, három egymást követő vasárnap kihirdette a templomban a jegyespárt és a negyedik vasárnapon már megesküdhettek. Mint már említettem, az esküvői vendégség a vőlegénynél volt s így fordított a sorrend. A vőlegénynek van pozsovia, ott van a markavégis és rokicsvendégség. Az esküvőhöz fűződő rokicsok sokkal gazdagabbak mint a beirésiek. Ezekről majd legközelebb írok.

Kiegészítésként még néhány szokásról: Beirési vendégségnél a vacsora előtt ellopják a menyasszony cipőjét, amit estén negy, létványos elkenés után, a nősznyagynak kell kiváltani. A késopéns: ezt úgy a beirési, mint az esküvői vacsorán megrendelik a kása föltételése után a következőképpen: Egy férfit föltörtetnek assonyukába. Fejére szitát tesznek és az egészet betakarják fehér lepedővel. Így, kékéltgöngyölve a pozsovia segítségével, kezében egy hatalmas sánta szűrőkanállal, végigkoldulja az egész vendégsereget.



A kánálba a vendégek episcopátust dobnak, a tálatásmo-  
nyok pedig éneklék a kódismátét, a nétebe a vendégek is  
bekeresolódnek.

Leírásomat szüleim, nagyszüleim és Dömötöffy  
Józsefné elbeszélésére (Dömötöffy né 5 éves) valamint sa-  
jút emlékeimre alapoztam. Tudomásom van arról, hogy  
Seemayer Vilmos, a neves kutató az 1930-as években föl-  
gyűjtötte a nemespátiói lakodalmas népszokásokat s ez  
könyve formájában megjelent. Ezt a könyvet azonban a  
mai napig nem sikerült megszereznem. Később, a volt  
evang. lelkes felesége, Szonjas Károlyné gyűjtése is meg-  
jelent nyomtatásban, ezt viszont szándékosan nem hasz-  
náltam föl ezen írásomhoz, mivel úgy találtam, az  
adatok nem mindenben egyeznek, ~~eltérnek~~ az én át-  
élt emlékeimmel, szüleim, idős rokonaim elbeszéléseivel.

Születésem óta (1932) itt élek ebben a faluban.  
Szüleim, érnéliséim óta, minden lakodalomba maguk-  
kal vitték minket a nővéremmel együtt. A leirt lako-  
dalmas szokásokat kb. az 1950-es évekig gyakorolták.  
Ezekből néhány, elvétel, még ma is él. (Sajnos, nemegy-  
szet, eltörítve).

Magam, valdam nyuszolólány, menyasszony, nyuszó-  
lóasszony a nemespátiói lakodalmaiban. Yha ekernek,  
sem tudnék valótlanúságot írni róle.

Szakáll Miklósné (sz. Szomodis Róza)  
Pütió Riekőczin. 2  
8857